

۱- امویان در دوره جاهلیت از چه موقعیتی برخوردار بودند؟

امویان (بنی امیه) از خاندان های قدرتمند و پرنفوذ قبیله (قریش) در عصر جاهلیت بودند . این خاندان از طریق (تجارت) و (اداره برخی از مناصب کعبه) ثروت فراوانی اندوخته بودند . پس از بعثت پیامبر ، بنی امیه با سرسختی تمام در برابر (دعوت به اسلام) ایستادگی کردند و رئیس آنان **ابوسفیان** ، رهبری (سیاسی - نظامی) قریش را علیه مسلمانان به عهده گرفت . بنی امیه پس از فتح مکه مسلمان شدند .

۲- امویان در دوره خلافت ابوبکر بن ابی قحافه در چه جریاناتی مشارکت فعال داشتند؟

امویان در دوران خلافت **ابوبکر بن ابی قحافه** و **عمر بن خطاب** در فتوحات مشارکت فعال داشتند . از جمله دو پسر **ابوسفیان** به نام های **یزید** و **معاویه** به فرماندهی بخشی از سپاه اعراب مسلمان را در جریان فتح شام به عهده داشتند و از سوی عمر به حکومت این منطقه مهم منصوب شدند . در زمان خلافت عثمان که خود از بنی امیه بود نفوذ و قدرت امویان بسیار افزایش یافت و حکومت شهرهای مهم و فرماندهی سپاه به عهده آنان بود .

۳- نقش سران بنی امیه پس از عثمان در مخالفت با علی (ع) چه بود؟

پس از عثمان بیشتر سران بنی امیه از بیعت با علی (ع) خودداری کردند و با آن حضرت به مخالفت پرداختند . امویان نقش مهمی در ایجاد جنگ جمل داشتند و پس از شکست در این جنگ به معاویه در شام پیوستند و با تمام قوا در جنگ صفین از او پشتیبانی کردند .

۴- چرا مردم شام در شورش معاویه بر حضرت علی (ع) و امام حسن (ع) از امویان

پشتیبانی کردند؟

معاویه در زمان عمر به حکومت شام منصوب شد و با وجود اعتراض و مخالفت برخی مسلمانان تا زمان خلافت علی (ع) در این مقام باقی ماند . حکومت طولانی او در شام ، آن منطقه را به پایگاه مناسب و مطمئن برای قدرت طلبی و ثروت اندوزی بنی امیه تبدیل کرد . از این رو مردم شام در جریان شورش معاویه بر علیه امام علی (ع) و امام حسن (ع) از امویان پشتیبانی کردند .

۵- معاویه برای رسیدن به اهداف قدرت طلبانه خود دست به چه اقدامی زد ؟

معاویه برای رسیدن به اهداف قدرت طلبانه خود ، به خونخواهی عثمان برخاست درحالیکه در مقابل معترضان از کمک به عثمان خودداری کرده بود . او با وعده حکومت شهرها و بذل و بخشش فراوان از بیت المال عده ای از سیاستمداران زیرک اما دنیا طلب مانند (عمرو عاص) و (مغیره بن شعبه) را به خدمت گرفت و معاویه با خدعه و نیرنگ (عمرو عاص) ، از شکست حتمی در جنگ صفین نجات یافت .

۶ - معاویه چه کسانی را به خدمت گرفت ؟

معاویه عده ای از سیاستمداران زیرک اما دنیا طلب مانند (عمرو عاص) و (مغیره بن شعبه) را به خدمت گرفت .

۷- معاویه با خدعه و نیرنگ چه کسی از شکست در جنگ صفین نجات یافت ؟

معاویه با خدعه و نیرنگ (عمرو عاص) از شکست حتمی در جنگ صفین نجات یافت .

۸ - معاویه چه زمانی به خلافت رسید و مرکز خلافت او کجا بود ؟

پس از شهادت حضرت علی (ع) در ۲۱ رمضان ۴۰ ق ، معاویه در شام خود را خلیفه خواند و از مردم آن بیعت گرفت .

۹ - امام حسن (ع) در برابر ادعای خلافت معاویه در شام چه کرد ؟

امام حسن (ع) نخست با ارسال نامه هایی به معاویه او را از طغیان و تلاش برای جنگ و خونریزی بر حذر داشت ، اما معاویه بدون توجه به نصایح آن حضرت به عراق لشکر کشید .

۱۰- امام حسن (ع) در برابر لشکر کشی معاویه به عراق چه کرد و معاویه به چه دسیسه ای متوسل شد ؟

امام حسن (ع) برای مقابله با معاویه همراه سپاهی به فرماندهی قیس بن سعد بن عباده انصاری از کوفه خارج شد . دسیسه های معاویه برای خریدن یا جدا کردن فرماندهان سپاه کوفه از آن حضرت ، موجب آشفته گی در سپاه ایشان شد و حتی امام حسن (ع) مورد سوء قصد یکی از سپاهیان خود قرار گرفت . در این اوضاع که اعتماد امام نسبت به مردم کوفه سلب شد ، برای جلوگیری از ریختن خون مسلمانان ، با (شرایطی خلافت را به معاویه واگذار کرد) .

۱۱ - خلافت اموی (بنی امیه) با چه کسی آغاز شد و آن شامل چند شاخه بود ؟ با به خلافت

رسیدن معاویه دوران (خلفای نخستین) پایان یافت و (خلافت اموی) آغاز شد و ۱۳ نفر از خاندان اموی (بنی امیه) از دوشاخه سفیانی (آل سفیان) و مروانی (آل مروان) به خلافت رسیدند .

۱۲- در عصر اموی ، کدام سرزمین ها وبه دست چه کسانی به تصرف در آمدند ؟
یکی از مهمترین فتوحات مسلمانان در زمان بنی امیه ، فتح اسپانیا (آندلس) به دست طارق بن زیاد و موسی بن نصیر بود . سپاهیان اسلام مناطقی از جنوب فرانسه را نیز تصرف کردند اما در نبرد بزرگی از مسیحیان شکست خورده وبه اسپانیا عقب نشستند .

۱۳- نتیجه جنگهای مسلمانان با امپراتوری روم شرقی در زمان امویان بر سر تصرف قسطنطنیه چه بود ؟
در زمان امویان جنگهای زیادی بین مسلمانان و امپراتوری روم شرقی روی داد و مسلمانان چندین بار قسطنطنیه پایتخت امپراتوری روم شرقی را محاصره کردند اما موفق به فتح آن شهر نشدند .

۱۴- یکی از اقدامات برجسته امویان را در امر توسعه طلبی بنویسید . یکی از اقدامات برجسته امویان :
(توسعه نیروی دریایی و گسترش فتوحات در دریا) بود . معاویه این اقدام را (به منظور فتح جزایر دریای مدیترانه) و (پایان دادن به حاکمیت مطلق رومیان بر آن دریا) انجام داد .

۱۵- هدف معاویه سردودمان امویان از (توسعه نیروی دریایی و گسترش فتوحات در دریا) چه بود ؟
معاویه این اقدام را (به منظور فتح جزایر دریای مدیترانه) و (پایان دادن به حاکمیت مطلق رومیان بر آن دریا) انجام داد . مسلمانان از آن زمان به اهمیت ابعاد (نظامی ، ارتباطی ، تجاری) دریا و دریانوردی ، توجه بیشتری نشان دادند .

۱۶- مهمترین تحولی که با آغاز خلافت اموی پدید آمد چه بود ؟ مهمترین تحولی که با خلافت اموی پدید آمد ، فاصله گرفتن حکومت از اصول و ارزشهای انسانی و اخلاقی مورد تاکید قرآن و پیامبر اسلام) و (تبدیل خلافت دینی به سلطنت) بود . نشانه ها و آثار این تحول به شکل های مختلف در ابعاد (سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، فرهنگی) در دوران خلافت اموی ظاهر شد .

۱۷- آثار تحولات سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، فرهنگی دوران خلافت امویان را نام ببرید .

- ۱- استفاده از زور در کسب و حفظ قدرت .
- ۲- موروثی شدن خلافت .
- ۳- قومیت گرایی و تشدید تعصبات قبیله ای .
- ۴- تبعیض و نا برابری اقتصادی .
- ۵- ترویج تفکر جبر گرایی .

۱۸ - معاویه چگونه از زور در راه کسب قدرت و حفظ آن استفاده می کرد ؟

معاویه نخستین خلیفه ای بود که برخلاف خلفای پیشین با زور و غلبه نظامی زمام امور را به دست گرفت . در زمان امویان (شیوه اخذ بیعت) توام با (تهدید و اجبار) بود . ابتدا بزرگان اموی و سپس فرماندهان نظامی و امیران ولایات بیعت می کردند . پس از آن ، امیر و والی هر منطقه ، از افراد صاحب نفوذ و دیگر مردمان تحت حکومت خود بیعت می گرفت و مخالفان را به (جان و مال) تهدید می کرد .

۱۹ - معاویه و حاکم منصوب او در مدینه و مکه برای بیعت با یزید به چه شیوه ای متوسل شدند ؟

معاویه و حاکم منصوب او در مدینه و مکه به اقدامات مختلفی از قبیل (تطمیع و تهدید) متوسل شدند تا بزرگان این شهرها را به بیعت با یزید وادار کنند ، به جز امام حسین (ع) و عبدالله بن زبیر دیگران را ناگزیر به بیعت نمودند .

۲۰ - حکومت بنی امیه در برابر معترضان و مخالفان خود چه سیاستی در پیش گرفتند ؟

حکومت بنی امیه همواره در برابر معترضان و مخالفان خود سیاست (سرکوب و خشونت) را دنبال می کرد . معاویه که خود را سیاستمداری اهل مدارا و مسالمت جو نشان می داد ، انتقاد و اعتراض برخی از شیعیان مانند (حُجْر بن عدی) و (عمرو بن حمق) را تحمل نکرد و دستور قتل آنان را داد .

۲۱ - نمونه ای از صاحب منصبان خشن و خونریز زمان خلافت امویان را نام ببرید .

بیشتر صاحب منصبان سیاسی و نظامی حکومت اموی به ویژه حاکمان شهرها و مناطق مختلف قلمرو خلافت ، افرادی خشن و خونریز بودند . حجاج بن یوسف ثقفی از مشهورترین این افراد بود .

۲۲ - معاویه چگونه خلافت را موروثی کرد و نتیجه آن چه بود ؟

معاویه با تعیین ولیعهد برای خود نخستین گام را در جهت موروثی کردن خلافت برداشت . برخی از خلفای اموی همزمان برای دواپس خود به عنوان ولیعهد بیعت می گرفتند . این اقدام زمینه ساز اختلاف و رقابت و ایجاد دو دستگی شد که خلافت اموی را از درون تضعیف کرد .

۲۳ - در زمان خلافت امویان چگونه قومیت گرایی و تعصبات قبیله ای شدت گرفت ؟

امویان برخلاف روش اسلام که هر نوع تبعیض نژادی را ناروا می داند ، به پیوندهای قومی و قبیله ای اهمیت زیادی قائل شدند و خاندان و قبیله خود یعنی بنی امیه و قریش را بر اقوام غیر عرب برتری دادند .

۲۴- در زمان خلافت امویان مسلمانان غیر عرب را چه می نامیدند و آنان چه موقعیتی داشتند ؟
در زمان خلافت امویان ، مسلمانان غیر عرب را موالی می نامیدند که موقعیت اجتماعی پایین تری نسبت به اعراب مسلمان داشتند و از برخی حقوق سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی خود محروم بودند .
موالی اجازه نداشتند که منصب های (سیاسی ، نظامی ، قضایی) مانند (حکومت شهرها و ولایات) ، (فرماندهی سپاه) و (قضاوت) را برعهده گیرند . (چه کسانی را موالی می نامیدند ؟)

۲۵- چه عاملی زمینه گرایش موالی را به مخالفان خلافت بنی امیه فراهم ساخت ؟
عرب گرایی امویان و تحقیر و تبعیض هایی که نسبت به مسلمانان غیر عرب ، به خصوص ایرانیان روا می داشتند ، یکی از عواملی بود که زمینه گرایش آنان به مخالفان خلافت بنی امیه و به خصوص گرایش به اهل بیت پیامبر را در آنان فراهم ساخت . به همین دلیل موالی در قیام ها و شورشهای ضد اموی مانند : قیام مختار ، قیام زید فرزند امام سجاد (ع) و شورش عبدالرحمن بن اشعث حضور چشمگیری داشتند .

۲۶- موالی در کدام قیام ها حضور چشمگیری داشتند ؟ موالی در قیام ها و شورشهای ضد اموی مانند : قیام مختار ، قیام زید فرزند امام سجاد (ع) و شورش عبدالرحمن بن اشعث حضور چشمگیری داشتند .

۲۷- تبعیض و نابرابری اقتصادی را در دوره خلافت امویان توضیح دهید .
خلفای اموی ، بیت المال مسلمانان را خزانه شخصی خود تلقی می کردند و در توزیع درآمدهای عمومی ، بیشتر منافع شخصی ، خاندانی ، قومی و قبیله ای خود را در نظر می گرفتند . برای مثال : امویان شیوه توزیع مساوی (عطایا) میان مسلمانان را که علی (ع) بنا نهاده بود تغییر دادند و سهم کمتری برای مسلمانان غیر عرب (موالی) در نظر گرفتند . و در زمان برخی از خلفای اموی برای جبران کمبود مالی ، برخلاف تاکید اسلام ، از نو مسلمانان در خراسان و مناطق دیگر (جزیه) گرفتند .

۲۸- معاویه به چه دلیل به ترویج تفکر جبرگرایی پرداخت ؟
معاویه و برخی از طرفداران او برای آن که مردم ، حکومت امویان را بپذیرند و در برابر آن مقاومت نکنند به ترویج جبرگرایی پرداختند که بر اساس آن ، تمامی آنچه برای انسانها و جوامع روی می دهد ، (خواست و تقدیر الهی است) و گریزی از آن نیست . آنان می خواستند چنین القا کنند که فرمانروایی آنان تقدیر خداوند است و نباید در برابر این تقدیر ایستاد .

۲۹ - کدام خلیفه اموی شیوه متفاوتی در حکومت درپیش گرفت ؟

عمر بن عبدالعزیز هشتمین خلیفه اموی شیوه ای متفاوت در حکومت اتخاذ کرد و تصمیم گرفت که به **کتاب خدا و سنت پیامبر** عمل کند و اقدام به **تغییر و اصلاحات** نمود ؛ از جمله دستور داد :

(فتوحات متوقف شود) و (از نومسلمانان جزیه دریافت نشود) ، (اهانت و دشنام گویی به علی (ع) را که معاویه به اجبار رسم کرده بود ، منع کرد) و (فدک را به اهل بیت بازگرداند) .

این اقدامات گرچه موجب تغییر مهم و تحول پایداری در سیاست امویان نشد ؛ زیرا که دوران عمر بن عبدالعزیز کوتاه بود و خلفای بعدی ، سیاست او را کنار گذاشتند ، اما نام نیکی از او برجای گذاشت .

۳۰ - خلافت بنی امیه در سراسر دوران حاکمیت خود با چه مخالفت ها و قیام هایی روبرو بود ؟

در سراسر دوران خلافت بنی امیه مناطق مختلف جهان اسلام به ویژه **عراق ، حجاز (مکه و مدینه) و ایران ،** صحنه مبارزه و قیام های اعتراضی مخالفان حکومت اموی بود .

۳۱ - مهمترین گروه مخالف حکومت بنی امیه از چه کسانی تشکیل شد ؟

(شیعیان و پیروان علی (ع)) که به (علویان) معروف بودند ، به همراه (موالی) ، مهمترین گروه مخالفان اموی را تشکیل می دادند . بازماندگان **خوارج** نیز با حکومت اموی سازگاری نداشتند و مخالفت می کردند .

۳۲ - چه حوادثی ماهیت واقعی حکومت بنی امیه را آشکار کرد و زمینه ساز ضعف و انحطاط آنان شد ؟

(شیعیان و پیروان علی (ع)) که به (علویان) معروف بودند ، به همراه (موالی) ، مهمترین گروه مخالفان اموی را تشکیل می دادند . بازماندگان **خوارج** نیز با حکومت اموی سازگاری نداشتند و مخالفت می کردند . این حرکتها که با **بیرحمی و خشونت زیاد امویان** سرکوب شد ، ماهیت واقعی حکومت بنی امیه را برای بسیاری از مسلمانان آشکار ساخت و زمینه ساز ضعف و انحطاط حکومت آنان گردید .

۳۳ - بزرگترین فاجعه دوران خلافت امویان چه بود ؟

نهضت عاشورا و شهادت امام حسین (ع) و یارانش در صحرای کربلا فاجعه ای بزرگ و رویدادی سرنوشت ساز ، نه تنها در تاریخ اسلام ، بلکه در تاریخ بشر است .

این واقعه حماسی ، تاثیر (فکری ، فرهنگی ، سیاسی ، اجتماعی) بسزایی بر جوامع مسلمان ، مخصوصاً شیعیان و حتی ملل غیرمسلمان نهاده است .

۳۴ - با شهادت امام حسین (ع) ، امامت به چه کسی رسید ؟ با شهادت امام حسین (ع) ، امامت به تنها پسر باقی مانده آن حضرت یعنی امام سجاد (ع) انتقال یافت .

۳۵ - امام سجاد (ع) ، چگونه مانع نابودی شیعیان شد ؟

چهارمین امام شیعه ، ضمن زنده نگه داشتن نام امام حسین (ع) ، به بیان اهداف قیام کربلا پرداخت و با جلوگیری از ورود پیروان مکتب اهل بیت به درگیریهای بی حاصل و کم فایده به صورت مدبرانه ای مانع نابودی شیعیان شد .

۳۶ - امام سجاد (ع) در چه زمینه ای مشهور است ؟

عبادت فراوان ، دعاها و مناجات دلنشین آن حضرت و رساله حقوق ایشان مشهور است .

۳۷ - صحیفه سجادیه شامل چه مطالبی است ؟

صحیفه سجادیه کتابی شامل ۵۴ مناجات و دعا از امام سجاد (ع) نزد شیعیان جایگاه مهمی دارد .

۳۸ - امامان شیعه پس از امام سجاد (ع) تلاش عمده خود را در چه زمینه ای متمرکز کردند ؟

امامان شیعه پس از امام سجاد (ع) عمده کوشش خود را بر (ترویج اسلام) ، (مبارزه با جریان های فکری منحرف) ، (تربیت شاگردان توانمند) متمرکز کردند و منظومه ای از معارف اسلامی با عنوان (مکتب اهل بیت) به وجود آوردند .

۳۹ - کدام امامان شیعه نهضت علمی وسیعی را پدید آوردند ؟

امام محمد باقر (ع) و امام جعفر صادق (ع) توانستند با بهره گیری از شرایطی که پدید آمد ، نهضت علمی وسیعی را برپا کنند و شاگردان زیادی را در معارف دینی مانند فقه ، حدیث ، تفسیر ، تربیت نموده و حقیقت مذهب تشیع را تشریح و تبیین کردند . این نهضت علمی چنان غنی بود که پیشوایان فکری و پیروان مذاهب غیر شیعه و حتی گاهی پیروان ادیان دیگر را نیز تحت تاثیر قرار داده و به جلسه درس آنان می کشاند .

۴۰ - عباسیان چه کسانی بودند و برای مبارزه با حکومت اموی چه کردند ؟

عباسیان (بنی عباس) ، خاندان منسوب به عباس بن عبدالمطلب عموی پیامبر هستند . با اوج گیری مخالفت و مبارزه با حکومت اموی (در اوایل قرن ۲ هجری) آنان شبکه منظمی از داعیان (مبلغان) را به وجود آوردند که به صورت سری فعالیت می کرد .

۴۱ - **داعیان چه کسانی بودند و در چه مناطقی و چگونه فعالیت می کردند ؟**

باوج گیری مخالفت و مبارزه با حکومت اموی (در اوایل قرن ۲ هجری) **عباسیان** ، شبکه منظمی از **داعیان (مبلغان)** را به وجود آوردند که به صورت سری فعالیت می کرد . داعیان ، کانون فعالیت خود را در مناطق دور از مرکز خلافت به خصوص **خراسان** قرار داده بودند که این منطقه ، گرفتار (درگیری های قبیله های مهاجر عرب) بود .

۴۲ - **روش تبلیغاتی داعیان عباسی چگونه بود ؟**

تبلیغات داعیان عباسی (بسیار زیرکانه و حساب شده) بود . آنان نخست ، معایب حکومت بنی امیه و **ظلم و ستمی** را که نسبت به اهل بیت پیامبر مرتکب شده بودند ، بیان می کردند و سپس بدون نام بردن از فرد خاصی ، مردم را به حکومت « آل محمد » فرا می خواندند .

۴۳ - **دعوت داعیان عباسی از مردم به حکومت « آل محمد » چه نتایج داشت ؟**

- ۱ - از یک سو، باعث می شد که شیعیان و طرفداران اهل بیت به این جنبش جذب شوند .
- ۲ - از سوی دیگر، هویت رهبر واقعی جنبش شناسایی نشود و از تعقیب و مجازات در امان بماند .

۴۴ - **فعالیت شبکه تبلیغاتی عباسیان (داعیان) از چه زمانی به طرز چشمگیری افزایش یافت ؟**
پس از مرگ هشام بن عبدالملک (۱۲۵ ق) و تشدید اختلاف و نزاع در خاندان بنی امیه ، فعالیت (شبکه تبلیغاتی عباسیان) به طرز چشمگیری افزایش یافت .

۴۵ - **دعوت عباسیان از چه زمانی وارد مرحله سرنوشت سازی شد ؟**

به دنبال پیوستن (**ابومسلم خراسانی**) به این قیام ، و استقرار در خراسان ، دعوت عباسی وارد مرحله سرنوشت سازی شد .

۴۶ - **(سیاه جامگان) به رهبری چه کسی و چگونه تشکیل شد ؟**

ابومسلم به فرمان (رهبر جنبش عباسی) ، هواداران نهضت را فرا خواند و سپاهی از آنان تشکیل داد ؛ افراد این سپاه ، شامل **مسلمانان (ایرانی و عرب) ساکن خراسان** بودند و پرچم های سیاه را که **نشان عباسیان** بود ، برافراشتند و آنان به (**سیاه جامگان**) شهرت یافتند .

۴۷ - **خلافت امویان را چه کسی برانداخت و نخستین خلیفه عباسی که بود ؟**

ابومسلم با شکست دادن فرمانروایان اموی و فتح شهرهای خراسان ، وارد کوفه شد و ابوالعباس سفاح از خاندان عباسی را به خلافت نشانید . سپس بقایای نیروهای خلافت بنی امیه را درهم کوبید و مروان بن محمد ، آخرین خلیفه امویان به همراه بسیاری از اعضای خاندان او را از میان برداشت .

۴۸ - **(حکومت امویان اندلس) چگونه و به وسیله چه کسی تشکیل شد ؟**

پس از سقوط خلافت اموی ، یکی از نوادگان هشام بن عبدالملک به نام عبدالرحمن بن معاویه به شمال افریقا گریخت و با تصرف شهر قرطبه در اندلس حکومت امویان را در آنجا تشکیل داد (۱۳۸ ق) .

۴۹ - **خلافت امویان اندلس چگونه به حکومت پرداختند و علت ضعف و انحطاط آنها چه بود ؟**

خاندان اموی در اندلس با سرکوب (شورش های داخلی) و (دفع حملات مسیحیان) ، مستقل از خلافت (عباسیان) بر آن سرزمین حکومت کردند . سپس خاندان های مسلمان دیگری بر سر کار آمدند که اتحاد و انسجام مناسبی نداشتند . به این دلیل حکومت امویان اندلس از نظر سیاسی و نظامی دچار ضعف و انحطاط شد و مسیحیان از این وضعیت استفاده کرده ، به تدریج به حکومت مسلمانان بر آن سرزمین پایان دادند (۸۹۸ ق) .

۵۰ - **اوضاع اقتصادی و تمدنی اندلس در دوره حکومت مسلمانان (خلافت اموی اندلس) چگونه بود ؟**

دوران حکومت مسلمانان در اندلس با شکوفایی اقتصادی و پیشرفت های شگرف علمی و تمدنی همراه بود اسپانیایی مسلمان سرزمین ثروتمندی بود که شهرهای بزرگ ، آباد و پر جمعیت داشت و پیرامون آنها را ناحیه روستایی در بر می گرفت که ساکنان آن در رفاه و خوشبختی به سر می بردند و دارای مزارع سرسبز و گله های بزرگ دام بودند . شهرهای اندلس مراکز اقتصادی به شمار می رفتند و بازارها و کارگاههای صنعتی متعددی را در خود جای داده بودند . بازرگانی داخلی و خارجی در مسیرهای زمینی و دریایی رونق چشمگیری داشت و بازرگانان اندلس ارتباط تجاری گسترده ای با سرزمین های حوزه دریای مدیترانه و دیگر مناطق دور و نزدیک برقرار کرده بودند .

۵۱ - وضع علم در دوران حکومت مسلمانان در اندلس چگونه بود ؟

برجسته ترین میراث اسلامی اندلس ، در عرصه علم **واندیشه تجلی یافت** و مسلمانان اندلس نقش موثر و پویایی در پیشرفت رشته های گوناگون علوم و معارف از قبیل **تفسیر ، حدیث ، فقه ، کلام ، ادبیات ، پزشکی ، داروسازی ، گیاه شناسی ، ریاضیات ، نجوم و مهمتراز همه (فلسفه) ایفا کردند** . به جرات می توان گفت که بخش قابل توجهی از پیشرفت های اروپاییان در قرون بعد ، نتیجه آشنایی آنان با **دستاوردهای علمی دانشمندان و عالمان مسلمان اندلسی بود** .

۵۲ - وضع معماری در دوره حکومت مسلمانان در اندلس چگونه بود ؟

اندلس اسلامی در عرصه **معماری** نیز بسیار شکوفا بود . **مسجد جامع قرطبه و کاخ الحمراء غرناطه** ، دوشاهکار معماری جهان اسلام به شمار می روند که سالانه میلیونها گردشگر را از اقصای نقاط جهان جلب می کنند ؛ نمونه های شگفت انگیز دیگری از معماری شکوهمند مسلمانان اندلسی هستند .

پایان درس ششم